

**Програма для загальноосвітніх навчальних закладів
з українською мовою навчання
Українська література**

5 клас

Усього — 70 год. На тиждень — 2 год. Текстуальне вивчення творів — 51 год. Повторення та узагальнення — 2 год. Література рідного краю — 4 год. Позакласне читання — 4 год. Розвиток мовлення — 4 год (у межах годин на текстуальне вивчення). Виразне читання — 2 год. Резервний час — 7 год.

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1	<p>ВСТУП. Слово в житті людини. Краса світу і людської душі в художньому слові. Образне слово — першоелемент літератури. Початок словесного мистецтва: фольклор і літописи. Художня література як мистецтво слова. Види мистецтва.</p> <p>ТЛ: образне слово.</p>	<p>Учень / учениця: знає і розуміє значення терміна «образне слово»; розуміє роль художнього слова в житті людини, специфіку художнього образу; називає види мистецтва; уміє відрізнити художню творчість од інших видів діяльності людини.</p>
4	<p>СВІТ ФАНТАЗІЇ ТА МУДРОСТІ. Міфи і легенди давніх українців. Міфи як первісні уявлення про всесвіт і людину, реальні та фантастичні елементи людської поведінки. Добро і зло, їхня роль у житті. Легенди та види їх (міфічні, біблійні, історичні, топонімічні): «Про зоряний Віз», «Чому пес живе коло людини?», «Берегиня» (за С. Плачиндою), «Дажбог», «Неопалима купина» (за Є. Шморгуном), «Як виникли Карпати», «Чому в морі є перли і мушлі». Народні перекази: «Білгородський кисіль», «Прийом у запорожці», «Ой Морозе-Морозенку». Лицарство та відвага запорозьких козаків.</p> <p>ТЛ: міф, фольклор, легенда, переказ.</p>	<p>Учень / учениця: уміє розповідати про виникнення міфів, легенд і переказів, переказувати міфи й легенди, тлумачити їхній зміст; розуміє роль і місце реального та фантастичного в житті. <i>Розвиток допитливого, шанобливого ставлення до світоглядних уявлень наших предків.</i></p>
6	<p>Народні казки «Про правду і кривду», «Мудра дівчина», «Ох», «Летючий корабель». Тематика народних казок, їхні різновиди (про звірів, побутові, чарівні (геройко-фантастичні)). Побудова казки, її яскравий національний колорит. Народне уявлення про добро і зло в казці. Аналіз фантастичного і реального, смішного і страшного, красивого і потворного в казках.</p> <p>ТЛ: народна казка.</p>	<p>Учень / учениця: знає зміст українських казок; розуміє особливості побудови народної казки, роль у ній фантастичного елемента; уміє виразно і вдумливо читати казки, переказувати їх; характеризує казкових героїв, аналізує реальне і фантастичне; уміє пояснювати народні уявлення про добро і зло, красиве і потворне, смішне і страшне (на основі текстів казок), висловлювати власні міркування про зміст казок, проводити аналогії із сучасним життям. <i>Усвідомлення постійної присутності в житті, в душі людини добра і зла, красивого і потворного. Розвиток творчих здібностей (уяви, фантазії, прагнення експериментувати).</i></p>
3	<p>Літературні казки. Іван ФРАНКО. «Фарбований Лис». Дитинство письменника. І. Франко — казкар (зб. «Коли ще звірі говорили»). Зміст казки, головні персонажі, другорядні. Образ Лиса, риси його характеру. Особливості літературної казки, її відмінність од народної.</p> <p>ТЛ: літературна казка, мова автора і мова персонажів.</p>	<p>Учень / учениця: уміє розповідати про дитинство письменника, про Івана Франка-казкаря; знає зміст казки, уміє переказати її фрагменти; виразно і вдумливо читає казку в дійових особах, розповідає про Лиса; розрізняє головних персонажів і другорядних, дає власну оцінку вчинкам і поведінці персонажів; уміє пояснити особливості літературної казки. <i>Осміслення негативної ролі лицемірства, зазнайства і хвалькуватості в житті сучасної людини.</i></p>

<p>2</p>	<p>Василь КОРОЛІВ-СТАРИЙ. «Хуха-Моховинка». Стислі відомості про письменника і його фантастичні казки. Образи фантастичних істот, створені уявою автора на основі українського фольклору. Добро і зло в цих казках. Світлий, життєствердний погляд на світ. Аналіз зовнішності (портрета) казкових істот. Наскрізний гуманізм казок. ТЛ: портрет.</p>	<p>Учень / учениця: уміє вдумливо й виразно читати казки, переказувати їхній зміст; знаходить описи зовнішності фантастичних істот, аналізує їх; оцінює вчинки персонажів із позицій гуманізму, розрізняє персонажів – носіїв добра і зла, коментує вияви добра і зла в цій казці і в сучасному житті. <i>Усвідомлення повчального впливу казки. Прищеплення бажання робити добро як спонуку до позитивної життєдіяльності. Усвідомлення важливої потреби уважного ставлення до ближнього, любові до нього.</i></p>
<p>2</p>	<p>Василь СИМОНЕНКО. «Цар Плаксіє та Лоскотон». Цікава сторінка з життя митця. Різні життєві позиції царя Плаксія і Лоскотона (песимістична й оптимістична). Казкова історія і сучасне життя. ТЛ: віршована мова (рима, строфа, ритм).</p>	<p>Учень / учениця: виразно й осмислено читає казку, звертаючи увагу на ритм, риму, особливий порядок слів віршованої казки; визначає основні риси характеру дійових осіб твору, простежує різні способи життя та поведінки дійових осіб; розуміє значення для розкриття змісту твору назви казкової країни, імен персонажів казки; виокремлює основні епізоди; пояснює відмінність прозової і віршованої мови казок; висловлює особисте ставлення до зображуваного, проводить аналогії із сучасним життям. <i>Усвідомлення значення для людини та її життя оптимістичного погляду на світ. Розвиток уміння керувати своїми емоціями.</i></p>
<p>4</p>	<p>Галина МАЛИК. «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії». Повість-казка сучасної дитячої письменниці. Морально-етичні проблеми в казці: добро і зло, відповідальність за свої вчинки, вміння долати перешкоди на шляху до мети. Елементи незвичайного в повісті. Символіка країни Недоладії та її мешканців. Своєрідність композиції твору. Особливості його мови.</p>	<p>Учень / учениця: уміє переказувати твір, читати уривки з нього за ролями; визначає тему повісті та морально-етичні проблеми, коментує їх; уміє пояснити особливості жанру, композиції твору, символіку образів; характеризує героя, який найбільше сподобався; аналізує роль художніх засобів, особливості мови; пояснює роль діалогів у творі; може написати продовження пригод Алі та її нових друзів або інсценізацію за твором, давши їй свою назву; обговорює проблему відповідальності людини за свої вчинки. <i>Формування дбайливого ставлення до свого життя, до інших людей. Виховання щирості, відкритості, наполегливості в досягненні поставленої мети, відповідальності за свої вчинки.</i></p>
<p>4</p>	<p>Із народної мудрості. Загадки. Загадка як вид усної народної творчості. Розгляд змісту і форми загадок. Види загадок (<i>про людей, їхнє життя, про природу та її явища, про рослини, тварин</i>). Прислів'я та приказки. Народне уявлення про довколишній світ та його оцінка у прислів'ях і приказках. Краса і мудрість цього жанру усної народної творчості. ТЛ: загадка, прислів'я, приказка.</p>	<p>Учень / учениця: уміє називати види загадок, відгадувати їх, пояснювати логіку відгадування їх; розглядає і пояснює особливості будови загадки, роль у ній метафори; уміє самостійно складати загадки; називає види прислів'їв і приказок, розуміє їхню дотепність і мудрість; уміє відрізнити прислів'я од приказки та пояснювати їх, проєктуючи на ситуації сучасного життя. Вивчає напам'ять: кілька загадок, прислів'їв і приказок (<i>на вибір</i>). <i>Формування шанобливого ставлення до кмітливості та мудрості нашого народу. Осмислення ролі в сучасному світі цих якостей, розвиток афористичності й точності думки, уваги до вибору лексики власних суджень. Розвиток допитливості, спостережливості, уважності, кмітливості як важливих елементів розумової діяльності людини. Розвиток логічного мислення.</i></p>
<p>2</p>	<p>Леонід ГЛІБОВ. «Химерний, маленький...», «Що за птиця?», «Хто вона?», «Хто розмовляє?», «Хто сестра і брат?». Леонід Глібов – відомий український поет і байкар. Фольклорна основа його віршованих загадок. Життєствердний пафос віршів Л. Глібова. Особливості його поетичної мови. ТЛ: акрорівірш, порівняння.</p>	<p>Учень / учениця: виразно, осмислено читає загадки, пояснює способи відгадування їх; розглядає і коментує особливості поетичних загадок Л. Глібова, роль у них казкових елементів, гумору, пестливих слів. <i>Усвідомлення життєствердної сили радісного, піднесеного настрою, викликаного дотепним, доброзичливим жартом. Розвиток кмітливості, розумових здібностей людини, пам'яті, творчої уяви.</i></p>

2	<p>ІСТОРИЧНЕ МИНУЛЕ НАШОГО НАРОДУ. Літописні оповіді: «Три брати – Кий, Щек, Хорив і сестра їхня Либідь», «Святослав укладає мир з греками і повертається до Києва. Смерть Святослава», «Володимир вибирає віру», «Розгром Ярославом печенігів. Початок великого будівництва в Києві. Похвала книгам» (подавати на основі «Повісті минулих літ» у переказі В. Близнеця). «Повість временних літ» – найдавніший літопис нашого народу. Значення літописання для нащадків. Казкові та історичні мотиви літописних сюжетів. Любов руських (українських) князів до своєї землі, їхня сила духу, воля, благородство, сміливість, рішучість, вірність тощо.</p> <p>ТЛ: літопис.</p>	<p>Учень / учениця: знає про історичну і літературну пам'ятку «Повість временних літ»; розуміє значення давнього літописання для нащадків; розповідає про легендарного Нестора Літописця; усвідомлено переказує оповіді; аналізує риси характерів руських (українських) князів; уміє розрізняти казкові та історичні мотиви літописних сюжетів. Усвідомлення душевної краси й сили наших предків, любові руських (українських) князів до своєї землі як достойного прикладу для нащадків.</p>
4	<p>Олександр ОЛЕСЬ. «Заспів», «Україна в старовину», «Похід на Царгород», «Ярослав Мудрий» (із кн. «Княжа Україна»), «Микита Кожум'яка». Поезії з книжки «Княжа Україна», їх зв'язок із літописами. Поетична оповідь про минуле нашого народу, князів Київської Русі, їхню мудрість, благородство, хоробрість, любов до рідної землі. Драматичний твір на тему народної казки.</p> <p>ТЛ: драматичний твір і його побудова, гіпербола.</p>	<p>Учень / учениця: уміє виразно й усвідомлено читати поезії, визначає засоби поетичної мови; розповідає про давньоруських князів; висловлює власні міркування про зміст заповіту Ярослава Мудрого і його актуальність сьогодні; виразно в особах читає драму-казку «Микита Кожум'яка», уміє виокремлювати в ній найнапруженіші епізоди; розглядає своєрідність побудови драматичного твору; розуміє зв'язок історичного минулого з сучасністю. Зацікавлення історичним минулим українського народу, шанобливе ставлення до заповітів наших предків та осмислене виконання їх.</p>
3	<p>Зірка МЕНЗАТЮК. «Таємниця козацької шаблі». Пригодницька повість сучасної письменниці. Фантастичне і реальне в ній. Важливість знань про історичне минуле нашого народу в житті людини. Твір про справжні життєві цінності. Стосунки між дорослими і дітьми.</p> <p>ТЛ: епічний твір, пригодницька повість.</p>	<p>Учень / учениця: уміє переказувати найяскравіші фрагменти твору, характеризувати образи головних героїв, дискутувати про значення історичної пам'яті для сучасної людини. Формування національної свідомості, патріотичних почуттів, громадянської позиції, усвідомлення актуальності цих понять у нашому житті.</p>
3	<p>РІДНА УКРАЇНА. СВІТ ПРИРОДИ. Тарас ШЕВЧЕНКО. «За сонцем хмаронька пливе...», «Садок вишневий коло хати...». Степан ВАСИЛЬЧЕНКО. «В бур'янах». Україна часів Т. Шевченка. Розповідь про поета, його дитинство (на основі повісті Степана Васильченка). Картини довколишнього світу, природи в поезіях Т. Шевченка – інша, художня реальність, створена уявою митця за допомогою засобів образної мови.</p> <p>ТЛ: персоніфікація, ліричний твір.</p>	<p>Учень / учениця: пригадує відомості про Україну часів Т. Шевченка; уміє розповісти про дитинство поета і його родину; відтворює настрої пейзажних поезій, описує власні відчуття, викликані художнім словом; виразно читає поезії; знаходить у них порівняння, персоніфікацію. Вивчає напам'ять: «За сонцем хмаронька пливе...», «Садок вишневий коло хати...». Виховання естетичного смаку, усвідомлення естетичної насолоди від твору мистецтва, спонукування до оптимістичного, життєствердного погляду на світ. Розвиток уміння висловити власні відчуття, емоції.</p>
2	<p>Павло ТИЧИНА. «Не бував ти у наших краях!», «Гаї шумлять...», «Блакить мою душу обвіяла...». Стихло про поета і край, де він народився. Майстерне відтворення краси природи, вираження життєрадісності, патріотичних почуттів засобами художнього слова. Мелодійність віршів П. Тичини.</p> <p>ТЛ: метафора, епітет.</p>	<p>Учень / учениця: виразно і вдумливо читає поезії; розвиває вміння відчувати поезію, висловлювати думки про розуміння її; розглядає кольорову палітру віршів, відтворює в уяві аналогічні картини природи, спостережені в житті; уміє висловлювати міркування про способи вираження любові до рідної землі, дискутувати про це. Вивчає напам'ять: 1 вірш (на вибір). Розвиток естетичного смаку, відчуття краси образного слова. Розвиток абстрактного мислення, спостережливості, уміння доводити власну думку.</p>

<p>1</p>	<p>Євген ГУЦАЛО. «Лось». Основні відомості про письменника. Вічне протистояння добра і зла — наскрізна тема світового мистецтва. Порушення цієї теми в оповіданні «Лось». Співчуття, милосердя — шлях до перемоги добра. Образи хлопчиків, їхня невідступність у захисті гуманних переконань. ТЛ: оповідання.</p>	<p>Учень / учениця: розвиває вміння переказувати оповідання, визначати його тему та жанрові особливості, виокремлювати в ньому і пояснювати найбільш вражаючий фрагмент; характеризує образи, дає власну оцінку зображуваному; уміє міркувати про великий світ природи і людину в ньому, про добро і зло, любов і милосердя і висловлювати своє ставлення. <i>Усвідомлення турботи про світ природи і рідних людей як неодмінна ознака гуманної, гідної поведінки.</i></p>
<p>2</p>	<p>Максим РИЛЬСЬКИЙ. «Дощ» («Благодатний, довгожданий...»), «Осінь-маляр із палітрою пишною...», «Люби природу не як символ...». Основні відомості про поета. Його вміння бачити красу рідної природи і створювати красу засобами поетичної мови. Єдність людини і природи, зв'язок між станом людської душі та довкіллям.</p>	<p>Учень / учениця: виразно і вдумливо читає поезії; вміє виокремлювати в них образ ліричного героя, відтворювати його емоції та почуття, порівнюючи із власним образним баченням природи. Вивчає напам'ять: 1 вірш (на вибір). <i>Усвідомлення образного бачення світу як важливого чинника розвитку творчих здібностей.</i></p>
<p>2</p>	<p>Григор ТЮТЮННИК. «Дивак». Стихло про письменника. Ідея неповторності й багатства внутрішнього світу людини. Паралельність і єдність двох світів — природи і людини, зображених в оповіданні. Точність і лаконізм описів природи. Допитливий, чуйний, добрий хлопчик Олеся, його жага пізнати загадковий світ природи, уміння фантазувати, уявляти. Гідна поведінка Олеся як позиція особистості.</p>	<p>Учень / учениця: уміє переказувати цікавий епізод із дитинства письменника; розглядає точність і лаконізм описів природи, їхню роль в оповіданні; розповідає про особливості характеру Олеся, його обдарованість; складає план до характеристики цього образу; висловлює власні міркування про характер хлопчика, оцінює його незвичну поведінку; пояснює назву оповідання; вчиться порівнювати літературного героя із собою, вміє написати твір про нього, придумати власне закінчення оповідання. <i>Усвідомлення особливого призначення на землі кожного. Формування і збереження індивідуальних особливостей людини як важливих чинників її майбутньої максимальної самореалізації.</i></p>
<p>4</p>	<p>Микола ВІНГРАНОВСЬКИЙ. «Перша коліскова», «Бабунин дощ», «Сама собою річка ця тече...», «Сіроманець». Поезія — особливий спосіб вираження почуттів людини. Висловлення поетичною мовою любові до дитини і турботи про неї, батьківського заповіту. Художні описи природи як вияв патріотичних почуттів автора. Захоплива й драматична історія про хлопчика й вовка як приклад гармонії людини й природи («Сіроманець»). Гуманізм повісті. Доброта, вигадливість, рішучість Сашка, його здатність на самостійні вчинки, особливо у відстоюванні своєї позиції.</p>	<p>Учень / учениця: розуміє, що таке патріотичне почуття; виразно і вдумливо читає поезії; коментує художні описи природи; виокремлює і пояснює епітети й порівняння; пояснює власне розуміння поняття «Батьківщина»; уміє переказати найцікавіші епізоди повісті, схарактеризувати головного героя за планом; може придумати власне закінчення твору. <i>Усвідомлення значення патріотизму в житті людини, образного слова для висловлення почуттів. Розуміння того, що батьки — найрідніші люди для дитини.</i></p>
<p>4 (упродовж року)</p>	<p>ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ. Ознайомлення з доступними для сприйняття й цікавими творами письменників-земляків.</p>	<p>Учень / учениця: знає про письменників-земляків, їхні твори; розуміє зміст цих творів; виразно читає і висловлює власну думку про них. <i>Виховання шанобливого ставлення до митців свого краю як до особливо обдарованих людей, співців рідної землі.</i></p>
<p>2</p>	<p>УРОК-ПІДСУМОК. Бесіда про твори, що вивчалися упродовж року й викликали найбільше роздумів, суперечок, зацікавлення.</p>	<p>Учень / учениця: згадує про письменників і твори, що вивчалися упродовж року; закріплює вміння висловлювати власні міркування про найулюбленіші твори. <i>Усвідомлення того, що власна думка і власна позиція — важливі риси характеру особистості.</i></p>

6 клас

Усього — 70 год. На тиждень — 2 год. Текстуальне вивчення творів — 51 год.

Повторення та узагальнення — 2 год. Література рідного краю — 4 год. Позакласне читання — 4 год.

Розвиток мовлення — 4 год (у межах годин на текстуальне вивчення). Виразне читання — 2 год.

Резервний час — 7 год.

К-ть годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1	<p>ВСТУП. Книжка в житті людини. Письменник — особливо обдарована людина, його праця над художнім твором. Розповідь про те, як «робиться» книжка. Сучасний читач і його роль у «новому житті» твору.</p>	<p>Учень / учениця: знає про рукописні книги часів Київської Русі, про автора «Повісті временних літ» Нестора Літописця; розуміє роль книжки в житті людини, складність і особливості процесу творчості, місце в ньому уяви й фантазії митця, роль читача в «житті» художнього тексту; розуміє ставлення до дійсності звичайної людини і письменника, ставлення до літературного твору читача і письменника; знає, де можна «зустрітися» з літературою (<i>літературні журнали, радіопередачі, телебачення, театр, книгарні, бібліотеки, інтернет</i>); уміє аргументувати індивідуальні читацькі інтереси. <i>Усвідомлення потреби шанобливого ставлення людей до книжки, до освіти.</i></p>
6	<p>ЗАГАДКОВО ПРЕКРАСНА І СЛАВНА ДАВНИНА УКРАЇНИ. Календарно-обрядові пісні. Роль і місце пісні в житті українців. Головні календарні обряди. Народна обрядова пісня, її різновиди. <i>Пісні літнього циклу:</i> «У ржі на межі», «Ой біжить, біжить мала дівчина», «Проведу я русалочки до бору» (<i>русальні</i>); «Заплету віночок», «Ой вінку мій, вінку», «Купайло, Купайло!» (<i>купальські</i>); «Маяло житечко, маяло», «Там у полі криниченька» (<i>жнивварські</i>) — на вибір. <i>Пісні зимового циклу:</i> «Ой хто, хто Миколая любить», «Засівна», «Нова радість стала», «Добрий вечір тобі, пане господарю!», «Щедрик, щедрик, щедрівочка» (на вибір). <i>Веснянки:</i> «Ой весна, весна — днем красна», «Ой кувала зозуленька», «А в кривого танця» (на вибір). <i>Народні колискові пісні</i> «Ой ти, коте, коточок», «Ой ну, люлі, дитя, спать». Провідні мотиви, лексичні особливості колискових. Календарно-обрядові пісні рідного краю. ТЛ: народна пісня, колискова, повтори (рефрен), анафора.</p>	<p>Учень / учениця: знає про виникнення народної обрядової поезії, її різновиди; уміє розповідати про головні календарні обряди українців; розрізняє і називає різновиди календарно-обрядових пісень; уміє виразно і вдумливо читати їх, коментувати зміст, виокремлювати й пояснювати художні засоби; з'ясовує роль колискової пісні в житті людини; уміє описати образ матері над колискою дитини (за літературою та живописом); розвиває вміння висловлювати власні роздуми про тепло рідного дому. Вивчає напам'ять: 2 пісні (<i>на вибір</i>). <i>Формування прагнення відроджувати й вивчати оригінальну творчість народу. Виховання поваги до прадавніх вірувань наших предків, гордості за свій талановитий народ. Виховання почуття любові до рідних.</i></p>
3	<p>Пісні літературного походження. «Ще не вмерла України...» П. ЧУБИНСЬКОГО і М. ВЕРБИЦЬКОГО — національний гімн нашої держави. Легенда про дівчину Україну, яку Господь обдарував піснею, та її зв'язок із «Молитвою» О. КОНИСЬКОГО й М. ЛИСЕНКА, духовним гімном України. «Ой у лузі червона калина похилилася» С. ЧАРНЕЦЬКОГО і Г. ТРУХА — пісня, що стала народною. «Як тебе не любити, Києве мій» Д. ЛУЦЕНКА — популярна пісня про столицю України. Патріотичні мотиви, героїчний пафос пісень літературного походження. ТЛ: гімн.</p>	<p>Учень / учениця: розуміє і вміє пояснити специфіку пісні літературного походження; переказує історію створення національного гімну; висловлює судження про значення національного гімну в житті народу; розповідає про зв'язок народної легенди про дівчину Україну з «Молитвою» О. Кониського й М. Лисенка; виразно і вдумливо читає пісні; визначає й коментує провідні мотиви, пояснює роль символів у них. Вивчає напам'ять: гімн «Ще не вмерла України...» й 1 пісню (<i>на вибір</i>). <i>Осмислення почуття патріотизму, віри в щасливе майбутнє свого народу.</i></p>

<p>2</p>	<p>Микола ВОРОНИЙ. «Євшан-зілля». Стихло про письменника. Патріотичні почуття й толерантне ставлення до інших народів. Роль слова, пісні, історії в житті будь-якої людини. Краса природи рідного краю. ТЛ: ліричний герой, ліро-епічний твір, поема.</p>	<p>Учень / учениця: знає стихло про письменника; виразно і вдумливо читає поему; вміє розповідати про її історичну основу, зв'язок з народною легендою (за літописом), визначати головну думку; розповідає про життя ханського сина в полоні руського князя й пояснює, чому він забув рідний край; характеризує образ юнака-половця; співвідносить давноминулі події, описані в поемі, із сучасністю; висловлює власне розуміння почуття патріотизму. <i>Значення історичної пам'яті для кожної людини як усвідомлення належності до свого народу, національної свідомості, вірності Батьківщині.</i></p>
<p>3</p>	<p>Тарас ШЕВЧЕНКО. «Думка» («Тече вода в синє море...»), «Іван Підкова». Відомості про перебування поета в Санкт-Петербурзі. Патріотичні мотиви творів Т. Шевченка, їхній героїчний пафос, зображення в них історичного минулого. Специфіка ліричних і ліро-епічних творів.</p>	<p>Учень / учениця: знає і розповідає основні відомості про життя Т. Шевченка в Санкт-Петербурзі; знає зміст творів, виразно й осмислено читає їх; вміє визначати провідний мотив вірша «Думка», пояснювати роль художніх засобів; розкриває історичну основу поеми «Іван Підкова», риси й поведінку козацьких ватажків, їхні стосунки з підлеглими; пояснює особливості художніх засобів у зображенні штормового моря, бою. Вивчає напам'ять: вірш «Думка». <i>Усвідомлення того, що героїзм і мужність – ознаки лицарських чеснот українських козаків, заповідані як духовний спадок нащадкам. Осмислення духовного зв'язку з історичним минулим рідного народу.</i></p>
<p>4</p>	<p>Володимир РУТКІВСЬКИЙ. «Джури козака Швайки» («На козацьких островах»). Творчість відомого українського письменника. Твір про волелюбних, сміливих героїв, які вміють вистояти у складних ситуаціях. Тема боротьби українських козаків проти татарської орди.</p>	<p>Учень / учениця: вміє визначати історичну основу твору; пояснювати поєднання у творі фантастичного і реального; знаходити і коментувати описи природи, портрети персонажів; висловлювати власні судження про героїство та вміння з честю вийти із найскладніших ситуацій козака-характерника Швайки та його юних помічників Грицика і Санька; аналізувати роль художніх засобів. <i>Усвідомлення лицарства, сміливості, фізичної, духовної сили наших предків. Виховання й утвердження цих якостей у наш час.</i></p>
<p>3</p>	<p>Я І СВІТ. Леся УКРАЇНКА (Лариса Петрівна КОСАЧ). «Мрії», «Як дитиною, бувало...», «Тиша морська», «Співець». Дитинство поетеси, роль родини у її вихованні. Неповторний світ дитинства в цих поезіях. Образ мужньої, сильної духом дівчинки, її життєрадісний погляд на світ, вільнолюбство, впевненість, розвинена уява. Значення мистецтва в житті людини.</p>	<p>Учень / учениця: розповідає про дитинство Лесі Українки, її мужність, талановитість; усвідомлює і вміє пояснити мотив глибокого родинного зв'язку дитини з батьками; характеризує образ ліричної героїні; висловлює власні роздуми про неї; вміє розкрити зміст поезії «Співець», з'ясувати художню своєрідність твору. Вивчає напам'ять: вірш «Як дитиною, бувало...». <i>Виховання почуття любові до батьків, родини, формування стійких рис характеру (мужність, цілеспрямованість, наполегливість), прагнення до самоосвіти.</i></p>
<p>3</p>	<p>Володимир ВИННИЧЕНКО. «Федько-халамидник». Цікава історія з життя письменника. Художня розповідь про дивовижного хлопчика Федька, його життя і пригоди, стосунки з однолітками. Шедрий на добро внутрішній світ героя. Федько як особистість. ТЛ: головний герой, другорядні герої.</p>	<p>Учень / учениця: розповідає цікаві епізоди з життя письменника; знає зміст оповідання; виразно і вдумливо читає найбільш вражаючі епізоди; вміє проаналізувати епічний твір, назвати риси характеру Федька, що вирізняють його з-поміж друзів-однолітків, вміє прокоментувати їх; висловлює своє ставлення до літературних героїв; аналізує роль художніх засобів у творі, знаходить портрет, пейзаж, діалоги; вміє сформулювати головну думку оповідання і висловити своє ставлення до зображуваного. <i>Усвідомлення найважливіших цінностей моралі та етики, що роблять людину духовно багатію, доброю, порядною, чесною.</i></p>

1	<p>Станіслав ЧЕРНІЛЕВСЬКИЙ. «Теплота родинного інтиму...», «Забула внучка в баби черевички...». Настрої і почуття, висвітлені в поезіях (любов, доброта, висока духовність).</p> <p>ТЛ: віршові розміри: ямб, хорей.</p>	<p><i>Учень / учениця:</i> виразно й усвідомлено читає вірші; розвиває вміння прокоментувати почуття, про які йдеться в цих творах; уміє співвіднести їх із перрежитими особисто. <i>Осміслення ролі батьківського дому в житті людини, відповідальності за власну родину.</i></p>
2	<p>Ірина ЖИЛЕНКО. «Жар-птиця», «Підкова», «Гном у буфеті». Поетичні роздуми про дружбу, доброту, красу, про людське щастя і шляхи до нього, про те, що може врятувати сучасний світ.</p>	<p><i>Учень / учениця:</i> розуміє, що світ дитинства — вічне джерело сили, натхнення, мрій, фантазій; виразно й усвідомлено читає поезію; уміє прокоментувати їхній зміст, знайти і пояснити художні засоби; уміє висловлювати власні роздуми про щастя і шляхи до нього, про цінності, які потрібно берегти в сучасному світі. <i>Усвідомлення ролі почуття дружби в житті людини, вміння бачити красу навколо, цінувати доброту.</i></p>
3	<p>Ігор КАЛИНЕЦЬ. «Писанки», «Стежечка», «Блискавка», «Веселка», «Криничка», «Дим» (зб. «Дивосвіт») (на вибір). Ігор Калинець — один із талановитих українських поетів, який пише і для дітей. Цікавий епізод із його життя. Своєрідність форми його поезій. Образ найдорожчої людини — мами. Відчуття, нав'язані великодньою поезією «Писанки».</p>	<p><i>Учень / учениця:</i> розуміє метафоричність поезій; уміє прокоментувати роль метафори й порівняння в «Писанці», реальне та уявне в ній; схарактеризувати образ мами; виразно і вдумливо читати вірші; коментувати образне бачення світу, явищ природи у них; пояснювати поєднання у творі уявного, фантастичного і реального; висловлювати власне бачення стежки, дощу, сонця, вітру тощо. Вивчає напам'ять: 1 вірш (на вибір). <i>Формування естетичного сприйняття світу природи, розвиток творчої уяви, фантазії.</i></p>
3	<p>Емма АНДІЄВСЬКА. «Казка про яян», «Говорюща риба». Е. Андієвська — сучасна українська письменниця і художниця. Її казки-притчі. Добро і любов до світу. Порушення питань моралі, дружби, сили слова. Прихований повчальний зміст творів. Принципи толерантного ставлення до інших, вірності мріям, прагнення гармонії зі світом.</p> <p>ТЛ: притча.</p>	<p><i>Учень / учениця:</i> розуміє поняття притчовості в мистецтві; виразно і вдумливо читає казки; виокремлює фантастичні елементи в них; уміє визначати головну думку кожного з творів, відшукавши в них ключові фрази; формулює власні висновки про твори та про їх основні ідеї. <i>Усвідомлення морально-етичних цінностей, що допомагають бачити й розуміти красу і приваби світу, гармонійно і щасливо жити в ньому.</i></p>
4	<p>ПРИГОДИ І РОМАНТИКА. Всеволод НЕСТАЙКО. «Тореадори з Васюківки». В. Нестайко — відомий у світі український дитячий письменник. Пригодницький захопливий сюжет, мрія і дійсність, смішне, комічне, романтичне в його пригодницькій повісті для дітей.</p>	<p><i>Учень / учениця:</i> знає основне про письменника; розуміє поняття романтичного і пригодницького; уміє визначати жанр твору; самостійно ознайомлюється зі змістом фрагментів (розділи 1–4); уміє аналізувати поведінку героїв, їхні вчинки, моральний вибір у різних життєвих ситуаціях; характеризує улюбленого героя, аргументує свій вибір, розкриває риси його вдачі; виокремлює, виразно читає й коментує найцікавіші епізоди тексту; аналізує зв'язок пригодницького і звичайного, комічного і нейтрального; уміє висловлюватися про зв'язок прочитаного з власними життєвими спостереженнями. <i>Формування активної життєвої позиції, позитивних рис характеру. Вміння толерантно й аргументовано доводити свою думку, відстоювати власну позицію.</i></p>
3	<p>Ярослав СТЕЛЬМАХ. «Митькозавр з Юрківки, або Химера лісового озера». Таємничі, веселі й незвичайні події в повісті, передані образним словом. Допитливість, винахідливість, кмітливість хлопчиків — головних героїв.</p>	<p><i>Учень / учениця:</i> уміє переказувати зміст уривка повісті, визначати кульмінаційний епізод у ній; характеризує образи Сергія і Митька, їхню поведінку в складній ситуації; висловлює власні роздуми про місце уяви, фантазії, романтичності в житті сучасної людини; знаходить у тексті реальні (звичайні) та пригодницькі події. <i>Усвідомлення значення романтичності, життєлюбства в житті людини.</i></p>

<p>3</p>	<p>Леся ВОРОНИНА. «Тємне Товариство боягузів, або Засіб від переляку № 9». Леся Воронина – сучасна письменниця, авторка багатьох книжок для дітей. Фантастична, романтична, багатоепізодна повість про виховання гідності та мужності. Стосунки між різними поколіннями в родині. ТЛ: сюжет.</p>	<p>Учень / учениця: знає основне про письменницю; переказує зміст твору, висловлюється про своє сприйняття його; характеризує образ головного героя Кліма; розмірковує, як виховувати в собі сміливість, хоробрість, кмітливість. <i>Формування позитивного світогляду, розвиток вільного висловлення думки, вміння дискутувати, прищеплювати інтерес до пізнання нового, виховувати прагнення до самовдосконалення, самореалізації в ім'я добра.</i></p>
<p>3</p>	<p>ГУМОРИСТИЧНІ ТВОРИ. Гумористичне й сатиричне зображення. Жанрова різноманітність гумористичних творів (<i>анекдоти, байки, усмішки, гуморески, співомовки та ін.</i>). Велика роль гумору в житті українців. Леонід ГЛІБОВ. «Щука», «Муха і Бджола», «Жаба і Віл». Л. Глібов – визначний український байкар, поет. Викривальна і повчальна спрямованість байок письменника. Побудова байки. ТЛ: гумор, сатира, байка, алегорія, мораль.</p>	<p>Учень / учениця: розуміє роль гумору в житті українців; знає жанри гумористичних творів, називає їх; уміє розповісти про особливості побудови байки; виразно і вдумливо читає твори Л. Глібова, коментує їхній прихований зміст; уміє виокремити головну думку кожної байки, пояснити алегоричні образи; уміє зіставляти описане в байках із сьогоdnішнім реальним життям. Вивчає напам'ять: байку «Щука». <i>Усвідомлення важливості самокритичного погляду для успішної життєдіяльності людини. Формування життєстверджувальних, оптимістичних настроїв, уміння тактовно реагувати на іронію, гумор.</i></p>
<p>2</p>	<p>Степан РУДАНСЬКИЙ. «Добре торгувалось», «Гуменний», «Запорожці у короля», «Свиня свинею». Стихло про письменника. Співомовки С. Руданського – унікальне явище у світовому письменстві. Висміювання моральних вад, негативних рис характеру, авторська симпатія до простої людини, її розуму, кмітливості, почуття гумору, вміння посміятися над власною беспорядністю, вміння відстояти свою гідність. ТЛ: гумореска, співомовка, інверсія.</p>	<p>Учень / учениця: розуміє вияв народної мудрості у гуморесках, викривальний пафос співомовок; виразно й усвідомлено читає твори; визначає іронічне ставлення до негативних рис характеру; уміє тлумачити терміни «гумореска», «співомовка», «інверсія»; уміє виокремити головну думку кожного твору; засвоює особливості виразного читання цих творів; характеризує героїв і порівнює їх; пояснює зв'язок історичних фактів із їх гумористичним відображенням у співомовках; поглиблює вміння проводити паралелі з сучасним життям; обгрунтовує власні спостереження над смішними ситуаціями в житті. <i>Усвідомлення, що почуття гумору – ознака духовного здоров'я людини.</i></p>
<p>2</p>	<p>Павло ГЛАЗОВИЙ. «Еволюція», «Найважча роль», «Заморські гості», «Похвала». Іронічно-пародійна, викривальна спрямованість гумористичних і сатиричних творів.</p>	<p>Учень / учениця: виразно і вдумливо читає твори; уміє виокремлювати основні ідеї, аналізувати художні особливості гуморесок, проводити аналогії з власними спостереженнями. Вивчає напам'ять: 1 гумореску (на вибір). <i>Розвиток уміння іронічно, критично, з почуттям гумору сприймати дійсність і самого себе.</i></p>
<p>4 (упродовж року)</p>	<p>ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ. Ознайомлення із творами письменників-земляків.</p>	<p>Учень / учениця: запам'ятовує імена і твори письменників-земляків; вдумливо читає їхні твори, розглядає зміст та основні ідеї; висловлює власну думку про доробок письменників-земляків. <i>Виховання шанобливого ставлення до митців рідного краю.</i></p>
<p>2</p>	<p>УРОК-ПІДСУМОК. Бесіда про твори, які вивчалися впродовж року й викликали найбільше зацікавлення.</p>	<p>Учень / учениця: називає імена митців, твори яких вивчали впродовж року; уміє розповідати про ті, які найбільше сподобалися, пояснити, чому. <i>Формування власної думки, власної позиції.</i></p>